

Liskó Ilona

Az iskolarendszer átalakulási tendenciái

Változások az intézményrendszerben

A rendszerváltás után az oktatási intézményrendszer a korábbinál sokkal differenciáltabbá vált. Ennek részben szakmai okai voltak (a pedagógusok szakmailag igényesebb csoportjaiban határozott volt az igény az oktatási szolgáltatások differenciálására, és a 80-as évek elején kísérletek és szakmai innováció címén el is kezdődtek ilyen folyamatok), részben politikai okai (valamennyi új politikai párt ambicionálta az oktatás sokszínűségét és pluralizmusát), részben társadalmi okai (a növekvő társadalmi különbségek egyre differenciáltabb oktatási igényeket eredményeztek), részben pedig gazdasági okai (a demográfiai hullámvölgy és a gyereklétszám alapján leosztott fejkvótás finanszírozás korábban soha nem tapasztalt versenyhelyzetet teremtett az iskolák között, aminek következtében az iskolák abban voltak érdekeltek, hogy speciális szolgáltatásokat nyújtsanak).

Az intézményrendszerben bekövetkezett differenciálódás az alábbi területeken mutatkozott meg a legszembetűnőbben:

Intézményfenntartás

A közoktatási intézmények többsége az 1990-ben megalakult önkormányzatok tulajdonába és fenntartásába került, ugyanakkor lehetővé vált, hogy más szervezetek (egyházak, alapítványok, magánszemélyek, gazdálkodó szervezetek stb.) is tartsanak fenn iskolákat. Vagyis az intézményrendszer fenntartói szempontból a korábbinál lényegesen sokszínűbbé vált.

1. táblázat

Az oktatási intézmények száma, 1995/96. tanév

Intézménytípus	Intézmények száma	Ebből önkormányzati fenntartású az összes %-ában
Általános iskola	3809	95,0
Szakiskola	293	90,1
Szakmunkásképző iskola	349	91,4
Középiskola	936	85,3

1995-re az általános iskoláknak az 5%-a, a szakiskoláknak és a szakmunkásképzőknek a 10%-a, a középiskoláknak pedig a 15%-a került ki az önkormányzati tulajdonból.

2. táblázat

Az általános iskolák és a tanulók száma fenntartók szerint, 1995/96. tanév

Fenntartó	Iskola	Tanuló
Települési önkormányzat	3541	923564
az összes %-ában	92,9%	94,7%
Megyei önkormányzat	59	6054
az összes %-ában	1,5%	0,6%
Központi költségvetési szerv	31	12367
az összes %-ában	0,8%	1,3%
Egyház, felekezet	131	28695
az összes %-ában	3,4%	2,9%
Alapítvány, természetes személy	46	4012
az összes %-ában	1,2%	0,4%
Gazdálkodó szerv, egyéb	1	114
az összes %-ában	0,1	0,1
Összesen	3809	974806

Az általános iskoláknak a 3%-a egyházi, 1%-a alapítványi iskola, de az ilyen típusú iskolákba járó gyerekek aránya mindössze 3%, tehát az általános iskoláztatás biztosítása továbbra is elsősorban állami, illetve helyi önkormányzati feladat maradt.

Más a helyzet a középiskolák esetében. A gimnáziumoknak mindössze a 65%-át, és a szakközépiskoláknak a 64%-át tartják fent a települési önkormányzatok. A szakközépiskolák több mint egynegyedét és a gimnáziumok 16%-át megyei önkormányzatok tartják fent (a rendszerváltás után ezeknek az iskoláknak a többsége is helyi önkormányzati tulajdonba került, de a 90-es évek elején a kisvárosi önkormányzatok főként finanszírozási nehézségeik miatt sorra adták át középiskoláikat a megyei önkormányzatoknak). Ugyancsak jelentős arányt (11%) képviselnek a gimnáziumok csoportjában az egyházi iskolák, amelyek az egyházi kártalanítási törvény jóvoltából kerültek eredeti tulajdonosaik fenntartásába. Az alapítványi- és magániskolák többsége ugyancsak középiskola, de arányuk az összes középiskolán belül az 5%-ot sem éri el.

Képzési formák

Az intézményrendszer differenciáltságát eredményező változások jelentős hányada helyi, intézményi szintű kezdeményezések következménye, amelyeket részben a szakmai ambíciók részben pedig az iskolák közötti versenyhelyzet hívott életre. Az oktatáspolitikai szerepe ezen a téren arra korlátozódott, hogy nem tiltotta a változtatásokat.

Az intézménytípusok belső arányainak változása

Az aktuális társadalmi igényeknek megfelelően a középfokú oktatás intézményrendszerén belül jelentősen megváltoztak az arányok. A 90-es években fokozatosan növekedett a középfokon és ezen belül az érettségít nyújtó iskolatípusokban továbbtanulók aránya.

3. táblázat

A középiskolák és a tanulók száma fenntartók szerint, 1995/96. tanév

Fenntartó, iskolatípus	Képzési* hely	Tanuló
<i>Települési önkormányzat</i>		
Gimnázium	306	105262
az összes %-ában	65,2%	74,7%
Szakközépiskola	412	130477
az összes %-ában	63,9%	62,6%
Összesen	718	235739
<i>Megyei önkormányzat</i>		
Gimnázium	73	14902
az összes %-ában	15,6%	10,6%
Szakközépiskola	172	63024
az összes %-ában	26,7%	30,2%
Összesen	245	77926
<i>Központi költségvetési szerv</i>		
Gimnázium	15	4615
az összes %-ában	3,2%	3,3%
Szakközépiskola	24	5166
az összes %-ában	3,7%	2,5%
Összesen	39	9781
<i>Egyház, felekezet</i>		
Gimnázium	51	13892
az összes %-ában	10,9%	9,9%
Szakközépiskola	6	1365
az összes %-ában	0,9%	0,7%
Összesen	57	15257
<i>Alapítvány, természetes személy</i>		
Gimnázium	23	2163
az összes %-ában	4,9%	1,5%
Szakközépiskola	29	7315
az összes %-ában	4,5%	3,5%
Összesen	52	9478
<i>Egyéb gazdálkodó szerv</i>		
Gimnázium	1	50
az összes %-ában	0,2%	0,1%
Szakközépiskola	3	1068
az összes %-ában	0,5%	0,5%
Összesen	4	1118
Mindösszesen		
Gimnázium	469	140884
Szakközépiskola	646	208415
Összesen	1115	349299

* A képzési helyek számában minden iskola annyiszor szerepel, ahány típusú oktatást végez.

Míg korábban egy-egy korosztály fele szakmunkásképzőbe, másik fele érettségit adó középiskolákba járt, az elmúlt években határozottan csökkent a hagyományos 3 éves szakmunkásképzés, és növekedett az érettségit is nyújtó középiskolai képzés jelentősége. A szakmai iskolák többsége vegyes profilúvá vált, és az iskolákon belül fokozatosan emelkedett a szakközépiskolai osztályok és az odajáró gyerekek aránya. Ez az átalakulás felelt meg az oktatáspolitikusok ambíciójának (valamennyi pártprogram célul tűzte ki a képzési szint növelését), és ez felelt meg a társadalmi igényeknek is (a növekvő ifjúsági munkanélküliség következtében ugyanis a szülők és a gyerekek is abban voltak érdekelve, hogy megnöveljék a tanulmányi időt).

1995-ben a 8. osztályt 122 ezren fejezték be eredményesen. A végzettek csaknem valamennyien (99,3%) továbbtanultak középfokú iskolában. A továbbtanulók nagyobb hányada (61%) folytatta tanulmányait középiskolában (100 főből 27 gimnáziumba, 34 szakközépiskolába iratkozott be). Az érettségit nem adó szakmunkásképző iskolákba és szakiskolákba a továbbtanulók 34%-a iratkozott be az 1990. évi 45%-kal szemben.

Ugyanakkor a 90-es évek közepén a szakmunkásképző iskolák és szakiskolák már egyre kevésbé népszerű, illetve egyre inkább kényszerűségből választott iskolatípusnak számítottak, és ennek következtében ezekben az iskolákban fokozatosan növekedett a máshonnan elutasított, illetve máshova bejutni esélytelen szociálisan hátrányos helyzetű gyerekek aránya.

4. táblázat

A 8. évfolyamot végzettek továbbtanulása

Iskolatípus	1990	1992	1993	1994	1995
A 8. osztályt eredményesen elvégezte	164616	151295	144225	136864	122359
Ebből: továbbtanul					
gimnáziumban	21,1%	23,3%	24,2%	25,7%	27,1%
szakközépiskolában	27,5%	30,1%	32,0%	32,6%	33,7%
szakmunkásképző iskolában	42,0%	36,6%	35,5%	35,2%	34,2%
egyéb szakiskolában	3,2%	5,7%	6,0%	5,3%	3,6%
Összesen	93,8%	95,7%	97,7%	98,8%	99,3%

Az érettségit adó középfokú iskolák népszerűségét jelzi, hogy miközben a szakmunkástanulók aránya fokozatosan csökkent, a gimnáziumok a demográfiai hullámvölgy ellenére is meg tudták őrizni, a szakközépiskolák pedig még valamivel növelték is a létszámaikat.

5. táblázat

A középiskolai tanulók száma iskolatípusonként

Iskolatípus	1990/91	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96
Gimnázium	123427	136729	138198	140352	140884
az előző tanév %-ában	100	110,8	101,2	101,6	100,4
Szakközépiskola	168445	186225	192388	196965	208415
az előző tanév %-ában	100	99,9	103,3	102,4	105,8
Összesen	291872	322954	330586	337317	349299
az előző tanév %-ában	100	110,6	102,4	102,0	103,6

A gimnáziumi képzés differenciálódása

A 90-es évek elejétől fokozatosan terjedni kezdett a 6, illetve 8 évfolyamos gimnáziumi oktatási forma, és ezzel a hagyományos 8+4-es iskolaszervezet határozott bomlásnak indult. A szerkezetváltó osztályokban 1995/96-ban összesen 32400-an tanultak. Az ilyen iskolák iránt különösen az értelmiségi családok részéről mutatkozott igény, és minden évben többszörös volt a túljelentkezés.

A hagyományostól eltérő szerkezetű oktatást folytató iskolák és az ilyen osztályokban tanuló gyerekek aránya az elmúlt 6 évben a demográfiai hullámvölgy ellenére dinamikusan emelkedett. Jelenleg a gimnáziumok 32%-a folytat 6 osztályos, és 21%-a 8 osztályos képzést, és a gimnazista gyerekek 13%-a jár 6 osztályos és 10%-a 8 osztályos gimnáziumba.

6. táblázat

A 6 és 8 osztályos gimnáziumok főbb adatai

Iskola, tanuló	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96
Iskolák száma, amelyben					
6 oszt. gimnázium működik	21	54	86	126	150
az előző tanév %-ában	100	257,1	159,3	146,5	119,0
8 oszt. gimnázium működik	45	47	68	88	97
az előző tanév %-ában	100	104,4	144,7	129,4	110,2
Tanulók száma a					
6 osztályos gimnáziumban	1252	3343	5557	11325	17694
az előző tanév %-ában	100	267,0	166,2	203,8	156,2
8 osztályos gimnáziumban	2509	3795	6787	11085	14706
az előző tanév %-ában	100	151,3	178,8	163,3	132,7

Új képzési formák megjelenése a szakképzésben

A szakképzésben új képzési típus (a speciális szakiskola) jelent meg az olyan 8. osztályt végzett, de középiskolában vagy szakmunkásképző iskolában továbbtanulni nem tudó fiatalok számára, akik itt elemi szakismereteket szerezhettek. A speciális szakiskolák többsége nem önálló intézmény, hanem szakmunkásképzőhöz, általános iskolához ill. egyéb intézményhez (pl. nevelőotthonhoz) kapcsolódó oktatási szolgáltatás.

7. táblázat

A szakiskolai képzést folytató intézmények száma

Intézmény	1980/81	1990/91	1993/94	1994/95	1995/96
Szakiskola	81	109	329	317	293
az előző tanév %-ában		100	301,8	96,4	92,4

A szakiskolai képzést folytató intézmények száma 1990 és 93 között több mint háromszorosára emelkedett, de az utóbbi két évben már némi csökkenés tapasztalható, ami egyrészt annak a következménye, hogy az egyéb középfokú iskolák pl. a szakmunkásképzők a demográfiai hullámvölgy miatt kevésbé szelektálnak, másrészt pedig an-

nak, hogy ez az iskolatípus, miután nem ad szakmunkás-bizonyítványt, igen csekély esélyt nyújt az elhelyezkedésre. Alacsony presztízse következtében ez az iskolatípus a 90-es évek közepére egyértelműen a szociálisan hátrányos helyzetű, és/vagy beilleszkedési nehézségekkel küszködő gyerekek gyűjtőhelyévé vált.

Kiegészítő képzési formák megjelenése a szakképzésben

Mivel a pályakezdő munkanélküliek aránya a szakmunkásképzőt végzettek között is dinamikusan emelkedett (a 90-es évek közepén átlagosan egyharmaduk nem tudott elhelyezkedni), mind a szülők, mind a gyerekek számára esélyt növelő megoldásnak látszott, ha a gyerekek a szakmunkás-bizonyítvány mellé az érettségit is megszerzik és csak ezután lépnek ki a munkapiacra. Erre részben a középiskolák esti-levelező tagozata kínált lehetőséget, részben pedig az, hogy a továbbtanulási igényeknek és az iskolák kihasználatlan kapacitásának köszönhetően a szakképző iskolákban sorra indították be a nappali tagozatos érettségit adó kiegészítő képzést, aminek eredményeként jelentősen megemelkedett az érettségit szerző pályakezdő szakmunkások aránya.

8. táblázat

Középiskolai esti-levelező oktatás (tanulók száma)

Iskolatípus, oktatási forma	1990/91	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96
Szakmunkásvizsgázottak kiegészítő képzése az előző tanév %-ában	100	115,7	117,9	113,9	91,2

9. táblázat

Nappali tagozaton érettségizettek száma

Iskolatípus, oktatási forma	1990	1992	1993	1994	1995
Szakmunkásvizsgázottak kiegészítő képzése	4587	3761	3465	3764	5553
az előző év %-ában	100,0	82,0	92,1	108,6	147,5

Az oktatás feltételeiben bekövetkezett változások

Az oktatási intézményrendszer differenciálódása olyan gyors ütemű és olyan dinamikus változásokat eredményezett, amilyen korábban több évtized alatt sem volt elképzelhető. Ennek eredményeképpen szinte nincs olyan iskola ma Magyarországon, amely a 90-es évek végén is ugyanolyan oktatási szolgáltatást nyújt, mint a 80-as évek végén, viszont több olyan akad, amelyik 4-5 év alatt többször is átalakította a profilját.

Természetesen nem mindegy, hogy milyen körülmények között, illetve milyen feltételek mellett következtek be ezek a változások. A körülményeket sok helyi sajátosság mellett két alapvető tényező, a demográfiai és a gazdasági helyzet mindenütt meghatározta.

Demográfia

Bármilyen szomorú is a születésszám folyamatos csökkenése, az oktatási intézményrendszer fent jellemzett átalakítása azért volt viszonylag elfogadható színvonalon

megvalósítható, mert a változás éveiben demográfiai hullámvölgy jellemezte a közoktatásban érdekelt korosztályokat.

Az általános iskolákban 1995/96-ban negyedével kevesebben tanultak, mint 1986/87-ben (ez a létszám az elmúlt fél évszázad távlatában is a legalacsonyabb). A középiskolákban pedig 1992/93-tól indult meg a radikális létszámcsökkenés.

10. táblázat

A tanulók száma ezer főben és a létszám változása %-ban

Intézmény	Tanuló ezerben, 1995/96. tanév	Létszámváltozás, %	
		1985/86-1990/91	1990/91-1995/96
Általános iskola	975	-12,9	-13,8
Szakiskola	18	30,4	42,6
Szaktanulástörvény szerinti iskola	154	18,7	-26,3
Középiskola	349	23,6	19,7

A gyereklétszám az általános iskolákban már 1985 és 90 között 13%-kal csökkent, a középiskolákban azonban ebben az időszakban még növekedtek a létszámok. 1990 és 95 között az általános iskolákban tovább folytatódott a csökkenés (ekkor már 14%-kal), és ugyancsak jelentősen csökkent a létszám a szaktanulástörvény szerinti iskolákban, miközben a szakiskolákban és az érettségire felkészítő középiskolákban továbbra is növekedett.

Ugyanakkor a pedagóguslétszám kis mértékű csökkenést mutat az általános iskolákban, és viszonylag jelentősebbet a szaktanulástörvény szerinti iskolákban, de itt ez elsősorban a gyakorlati képzés átrendeződésének a következménye volt és főként a szakoktatói létszámot érintette.

Vagyis az intézményrendszerben bekövetkezett változások során a gyerekek létszámának a csökkenését nem követte a pedagóguslétszám csökkenése, aminek következtében lényegében minden iskolatípusban javultak a képzés személyi feltételei.

11. táblázat

Pedagógusok száma és állományváltozása

Intézmény	Pedagógus 1995/96	Állományváltozás, % 1990/91- 1995/96
Összesen	165727	-0,2
Ebből:		
általános iskola	86891	-4,0
szaktanulástörvény szerinti iskola	10284	-14,7
középiskola	28684	25,2

Ugyanebben az időszakban a gyereklétszám csökkenésével egyáltalán nem csökkent, sőt inkább emelkedett a képzőhelyek száma (még azokban az iskolatípusokban is, ahol látványos volt a gyereklétszám csökkenése), ami egyrészt azt jelentette, hogy csökkent az egyes iskolák mérete (létszáma) és nőtt a képzőhelyek választéka.

12. táblázat

Az oktatási intézmények száma

Intézmény	1980/81	1990/91	1993/94	1994/95	1995/96
Általános iskola	3633	3548	3771	3814	3809
az előző tanév %-ában		100	106,3	101,1	99,9
Szakiskola	81	109	329	317	293
az előző tanév %-ában		100	301,8	96,4	92,4
Szaktanulmányképző iskola	268	308	332	335	349
az előző tanév %-ában		100	107,8	100,9	104,2
Középiskola	531	727	866	887	936
az előző tanév %-ában		100	119,1	102,4	105,5

A gyereklétszám csökkenése és a képzőhelyek számának a növekedése olyan kedvező helyzetet teremtett, hogy valamennyi iskolatípusban (de főként az általános iskolákban) kevesebb lett az egy osztályra jutó tanulók száma.

13. táblázat

Csoport, osztály, egy csoportra, osztályra jutó tanuló

Intézmény	Csoport, osztály	Egy csoportra, osztályra jutó tanuló	
		1990/91	1995/96
Általános iskola	46425	23,2	21,0
Szaktanulmányképző iskola	5490	29,1	28,1
Középiskola	11954	30,9	29,2

Annak ellenére, hogy csökkent a gyereklétszám, növekedett az osztályteremek száma is, vagyis határozottan javultak a képzés tárgyi feltételei.

14. táblázat

Férőhely, osztályterem, 1995/96. tanév

Osztályterem	Osztályterem-állomány	Állományváltozás, % 1990-1995	Egy osztályteremre jutó tanuló
általános iskolai	48615	4,4	20,1
szaktanulmányképző iskolai	3852	3,9	40,1
középiskolai	11554	33,1	30,2

Vagyis elsősorban a kedvező demográfiai viszonyok következtében az elmúlt évek átalakulási folyamatait mind az oktatás személyi, mind tárgyi paramétereit illetően a feltételek fokozatos javulása jellemezte.

Gazdasági feltételek

Amilyen kedvezően hatottak a képzés színvonalának a megőrzésére a demográfiai viszonyok, annyira rontották a helyzetet a gazdasági válsághelyzet negatív hatásai.

A szakmai gyakorlati képzés feltételei

A szocialista nagyüzemek összeomlásával lényegében megszűntek a szakmai gyakorlati oktatás nagyüzemi feltételei, amelyek korábban a képzésben résztvevő gyerekek 80%-ának biztosítottak gyakorlóhelyet. Ennek következtében a 90-es évek elején a szakképző iskolák szinte krónikus gyakorlóhely-hiánnyal küszködtek.

Az üzemi gyakorlóhelyeket az iskolák részben saját tanműhelyek kialakításával, részben a kisvállalkozók aktivizálásával próbálták pótolni, ennek ellenére állandósult a gyakorlóhely hiány, ami megteremtette azok feketepiacát. Ma már egy-egy divatosabb szakmára csak úgy lehet bekerülni, ha a szülő szabályosan megvásárolja a gyerekének a gyakorlóhelyet.

Az iskolai tanműhelyek száma ugyan 1990-1995 között megkétszereződött, de ennek ellenére a gyakorlati oktatás terén még mindig nagy a zsúfoltság. 1995/96-ban 100 iskolai tanműhelyi képzési helyre 158 tanuló jutott, ami az 1990/91-es 186-tal szemben némi javulást jelent, de még mindig az oktatás színvonalát rontó feltételeket jelez.

15. táblázat

Az iskolai tanműhelyek és férőhelyek száma a szakmunkásképzőkben

Megnevezés	1990/91	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96
Iskola	308	329	332	335	349
az előző tanév %-ában	100	106,8	100,9	100,9	104,2
Iskolai tanműhely	296	604	762	821	887
az előző tanév %-ában	100	204,1	126,2	107,7	108,0
Iskolai tanműhelyi képzési hely	17885	28375	32269	35085	36962
az előző tanév %-ában	100	158,7	113,7	108,7	105,3
Száz iskolai képzési helyre jutó tanuló	186	163	163	159	158

Miután új gyakorlóhelyek biztosítására központi támogatás nem állt rendelkezésre, az iskolák többsége saját erőből (illetve a Szakképzési Alap és a fenntartó önkormányzatok segítségével) oldotta meg a helyzetet. Ennek következtében az újonnan kialakított iskolai tanműhelyek jelentős része máig sem felel meg a képzés követelményeinek.

A szakmaszerkezet átalakulása

Ugyancsak a gazdasági feltételek, a gazdasági szerkezetváltás következménye volt a szakmaszerkezet, illetve az egyes szakmacsoportok közötti létszámarányok átalakulása. Miután az ipari és a mezőgazdasági munkahelyek száma jelentősen csökkent, az ilyen szakmákat végző gyerekeknek több mint a fele nem talált elhelyezkedési lehetőséget. Annak ellenére, hogy az iskolák a szakmastruktúra megőrzésében voltak érde-

keltek, a 90-es évek közepére a jelentkezők számának a csökkenése miatt kénytelenek voltak redukálni a képzést az ipari és a mezőgazdasági szakmákban és növelni a tercier szektorhoz tartozó szakmákban.

16. táblázat

Szaktanulóinak száma a kiemelt szakmacsoportokban

Szakmacsoport	1990/91	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96
Összesen	209371	188570	174187	163330	154294
az előző tanév %-ában	100	90,1	92,4	93,8	94,5
Ebből: ipar, építőipar	162123	145153	131278	120166	109835
az előző tanév %-ában	100	89,5	90,4	91,5	91,4
mezőgazdaság	9676	7588	6990	6453	6101
az előző tanév %-ában	100	78,4	92,1	92,3	95,5

A szakmaszerkezet átalakítása (és az ehhez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása) ugyancsak az iskolák és a fenntartó önkormányzatok terheit növelte. Erre a célra is csak a Szakképzési Alaptól és egyéb pályázatoktól remélhettek segítséget.

Finanszírozás

Ugyancsak a romló gazdasági helyzetből származtak azok a költségvetés kiadásainak csökkentésére tett intézkedések, amelyek következtében az oktatás részesedése (a pártok és a kormányok ígéretei ellenére) mind a bruttó nemzeti termékhez, mind az államháztartási kiadásokhoz viszonyítva 1992 után évről évre alacsonyabb lett.

Ez azt eredményezte részben, hogy a pedagógus bérek még a korábbinál is jobban elmaradtak más hasonló képzettségű csoportok béreinel, vagyis hiába maradt meg a pedagógusok foglalkoztatottsági biztonsága, az alacsony fizetések miatt a pálya presztízse, és a (máshol kereset-kiegészítésre kényszerülő) pedagógusok munkájának a minősége tovább csökkent. Másrészt pedig az oktatási intézmények állaga jelentősen leromlott (mindenütt elmaradtak a szükséges felújítási és karbantartási munkálatok). Ugyancsak a szűkös finanszírozásnak volt köszönhető, hogy a már említett átalakítások és fejlesztések szinte mindenütt hiányos feltételekkel valósultak meg.

Ugyanakkor viszonylag kedvezően alakult a helyzet az intézmények felszereltsége (pl. informatikai eszközökkel való ellátottsága) tekintetében, ami egyértelműen annak köszönhető, hogy a költségvetés szűkösségét az elmúlt években némiképpen enyhítette a több forrású (pl. pályázatokból, országos szakmai fejlesztési alapokból származó) finanszírozás lehetősége.

Ugyancsak a finanszírozás nehézségeit enyhítette az intézményi gazdálkodás viszonylagos szabadsága is, aminek következtében egy-egy menedzser típusú iskolaigazgató megpróbál pénzt csinálni mindenből (az iskola ingó és ingatlan vagyonából, felszerelési tárgyaiból, a pedagógusok szaktudásából, a gyerekek munkaerejéből, stb.), amire lehetősége nyílik, vagyis a piac a szó szoros értelmében betört az iskolákba. Ma már egy-egy igazgató-kinevezésnél mind a fenntartónak mind a tantestületnek az a legfontosabb szempontja, hogy az új jelölt mennyire lesz jó menedzsere az iskolának, és egy-egy iskola tevékenységét és annak színvonalát legalább annyira megszabják a helyi gazdasági körülmények, mint az országos és a helyi oktatáspolitikák.